

Οι σχέσεις ψυχολογίας και ψυχιατρικής από ιστορική-επιστημολογική άποψη

Θ. Τζαβάρας¹

Τμήμα Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο διάπλους της στενωπού, η οποία ορίζεται ένθεν από την επιστημονική ταυτότητα, κακείθεν από την αυτονομία του γνωστικού αντικειμένου, είναι η κοινή μοίρα και αγωνία της ψυχολογίας και της ψυχιατρικής, όπως άλλωστε και όλων των επιστημονικών κλάδων, που ασχολούνται με τον Άνθρωπο. Οι σχέσεις τους όμως σήμερα, όπως και στο παρελθόν, παραμένουν προβληματικές. Περί τίνος πρόκειται; Για σχέσεις ομολογίας μεταξύ των δύο κλάδων; Η για σχέσεις αναλογίας; Η τέλος, πρόκειται για σχέσεις παραλληλίας, οπότε οι δύο κλάδοι πορεύονται ανεξάρτητα, έστω και αν ενίοτε συναντώνται ως προς τα γνωστικά τους αντικείμενα και τις μεθόδους τους;

Στις σελίδες που ακολουθούν θα αναζητήσουμε απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα με τη μέθοδο της ιστορικής επιστημολογίας (λόγος περί επιστήμης και ιστορίας των ιδεών), έτσι όπως ο Bachelard (1975) και άλλοι την όρισαν, αναζητώντας δηλαδή για την ψυχολογία και την ψυχιατρική τις ιστορικές ε-

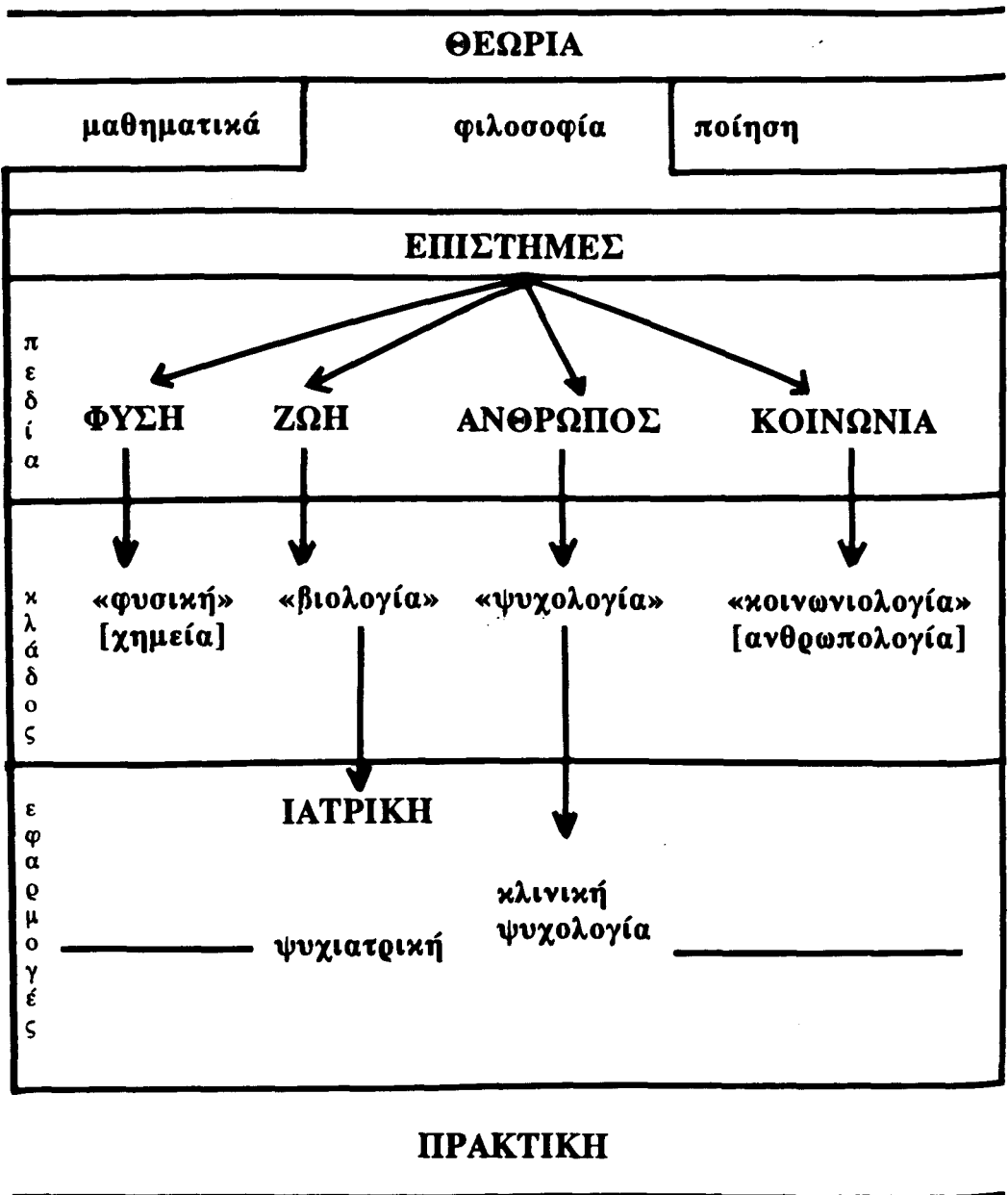
κείνες συνθήκες κάτω από τις οποίες τυχόν αυτονομήθηκαν επιστημολογικά ως κλάδοι ή και ανεξαρτητοποιήθηκαν ως πρακτικές. Η θέση που θα υποστηρίξουμε τελικά είναι ότι η ψυχολογία και η ψυχιατρική, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, διατηρούν σχέσεις λογικής αλληλουχίας και θεωρητικής εξάρτησης της δεύτερης από τη πρώτη. Οι σχέσεις όμως αυτές μετατρέπονται σε σχέσεις σύγκρουσης στα πεδία της πρακτικής.

Πρώτος τρόπος προσπέλασης του θέματος είναι η αναζήτηση ενός ταξινομικού συστήματος των επιστημών, που θα μας επιτρέψει την διερεύνηση των αμοιβαίων σχέσεων μεταξύ ψυχολογίας και ψυχιατρικής. Βέβαια, κάθε ταξινομικό σύστημα (α) εξαρτάται από μία δηλωμένη ή σιωπηρή θεωρία περί επιστήμης και γνώσης, και (β) είναι αυθαίρετο και συμβατικό. Τέλος, τα ταξινομικά συστήματα εξαρτώνται κυρίως από τις θεωρίες περί των αντικειμένων της επιστημονικής δραστηριότητας².

¹ Καθηγητής ψυχιατρικής

² Το ζήτημα των συστημάτων ταξινόμησης των επιστημών και της ιστορίας τους διαπραγματεύεται διεξοδικά ο Piaget (1967, σελ. 1151 - 1224). Ο θεωρητικός καθορισμός των αντικειμένων της επιστήμης και των ταξινομικών συστημάτων αναλύεται από τον Παπαγιάννη (υπό έκδοση). Το αυθαίρετο των ταξινομήσεων εικονογραφείται θαυμάσια από τον Γ. Σεφέρη (Ιγνάτης Τρελός) στο *Οι ώρες της Κυρίας Έρης* (Ερμής, 1987) ο οποίος, δανειζόμενος από τον Μπόρχες το ταξινομικό σύστημα μιας κινέζικης Έγκυκλοπαίδειας για τα ζώα (σ. 46-47), δείχνει ποιητικά τη σχετικότητα της ταξινομικής σκέψης. Άλλωστε, κατά πολλούς, η κατηγοροποίηση και η ταξινομική σκέψη είναι μία από τις βασικές ιδιότητες της ανθρώπινης διάνοιας. Αναφέρω και την ποιητική της χρήση στο βιβλίο του Perce Perce/Classer, (Hachette, 1985)

Το περιγραφικό ταξινομικό σύστημα που παρουσιάζουμε πιο κάτω, εμφανίζεται κυρίως ως ένα διάγραμμα ροής μεταξύ δύο πόλων της ανθρωπι-

Διάγραμμα Ταξινόμησης

νης δραστηριότητας: της θεωρητικής και της πρακτικής. Επιπλέον, όπως όλα τα ιδεατά συστήματα, αυτό το διάγραμμα μπορεί να συμπεριλάβει το σύνολο των δραστηριοτήτων του Ανθρώπου και όχι μόνο τις γνωστικές του δραστηριότητες και γι' αυτό το λόγο έλκει σαφώς την καταγωγή του από μία «ανθρωπολογική» συλλογιστική. Να σημειωθεί τέλος ότι η διδακτική αξία ενός τέτοιου διαγράμματος, στηρίζεται στο γεγονός ότι επιτρέπει οπτικές παραστάσεις κινήσεων από σημείου σε σημείο και σχέσεων ομολογίας, αναλογίας, κλπ., αλλά και αντίθεσης μεταξύ των διαφόρων όρων του συστήματος³.

Παρατηρώντας τώρα το διάγραμμα της ταξινόμησης, έτσι όπως εμφανίζεται εδώ, σημειώνουμε τα ακόλουθα: (α) Ο τόπος μεταξύ των δύο άκρων — θεωρία και πρακτική — πρέπει να θεωρηθεί ως ένα πεδίο συνεχών δυναμικών αλληλεπιδράσεων, που χαρακτηρίζονται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τη θεωρία περί γνώσης που υιοθετεί κάποιος. Τυπικά παραδείγματα είναι ο μαρξισμός και η ψυχανάλυση. (β) Τρεις δραστηριότητες του Ανθρώπου ταξινομούνται εκτός επιστημονικών πεδίων: τα μαθηματικά, η φιλοσοφία και η ποίηση (η κατασκευή και η δημιουργία). Πρόκειται για μια προφανή αδυναμία του ταξινομικού μας συστήματος, καθότι και οι τρεις αυτές δραστηριότητες συμμετέχουν ενεργά σε όλα τα επιστημονικά δρώμενα. Αυτή η αδυναμία πρέπει να θεωρηθεί εν προ-

κειμένω συγγνωστή, καθότι ερείδεται σε γνωστά επιστημολογικά αδιέξοδα (γ) Περαιτέρω, η ταξινόμηση των επιστημών ακολουθεί την αλληλουχία: πεδίο (μελέτης) — κλάδος (που κυρίως την πραγματοποιεί) — εφαρμογές (σε συγκεκριμένα αντικείμενα). Η αλληλουχία αυτή ακολουθεί μία ροή από τη θεωρία προς την πρακτική. Αυτό απλώς υποδηλώνει πως μπορεί να υπάρχουν κλάδοι (σχεδόν) απόλυτα θεωρητικοί και κλάδοι (σχεδόν) απόλυτα πρακτικοί. (δ) Η «βολική» σαφήνεια και το διακριτόν των πεδίων μελέτης των επιστημών σε Φύση, Ζωή, Άνθρωπος και Κοινωνία σχετικοποιείται όταν αντιμετωπίζουμε την πραγματικότητα των αντιστοιχών «βασικών» επιστημονικών κλάδων. Παρ' όλα αυτά εξακολουθεί, σε αυτό τουλάχιστον το πλαίσιο, να είναι χρήσιμη η έννοια του μητρικού κλάδου, του κλάδου μήτρα, δηλαδή του κλάδου εκείνου που παράγει και ελέγχει τις βασικές θεωρίες όλου του γνωστικού πεδίου. Έτσι, θεωρούμε μητρικούς κλάδους για την Φύση τη φυσική — χημεία, για την Ζωή την βιολογία, για τον Άνθρωπο την ψυχολογία και για την Κοινωνία την κοινωνιολογία-ανθρωπολογία.

Οι επιστημολογικές διαμάχες περί επιστήμης, σκληρής ή μαλακής, αγνής ή νοθευμένης, εφαρμόζονται στο πεδίο των βασικών θεωριών κάθε κλάδου ή στο πεδίο των «καθαρών» γνωστικών αντικειμένων. Σε αυτό το πεδίο νοσηματοδοτούνται τα αιτήματα περί αυτονο-

³ Τέτοια περιγραφικά ταξινομικά συστήματα, χωρίς δηλωμένη επιστημολογική καταγωγή, είναι κριν ακ' όλα ο πίνακας περιεχομένων κλήθους εγχειριδίων φιλοσοφίας, ιστορίας του πολιτισμού ή ιστορίας των ιδεών και των επιστημονικών κλάδων ή ακόμη και η οργάνωση κατά κεφάλαια στα τρέχοντα συγγράμματα των διαφόρων επιστημονικών κλάδων. Είναι χαρακτηριστικό πάντως ότι οι «δραστήριοι» εργαζόμενοι πολλών κλάδων της γνώσης, θεωρούν τον επιστημολογικό προβληματισμό πάροργο ενώ τη παραγωγή «δεδομένων» *The real thing*, σύμφωνα βέβαια με τον κρατούμενο αγγλο-σαξωνικό πραγματισμό και τη χρησιμοθηρία των κέντρων χρηματοδότησης της έρευνας. Σημειώνω εδώ πως η «κατά μόδας» ενασχόληση στους διάφορους επιστημονικούς κύκλους με τις επιστημολογίες κάποιων Popper, Kuhn, Lakatos ή Feysgabend πιθανότατα δηλώνουν αδυναμία ή αναζήτηση ερεισμάτων σε διαμάχες εξουσίας. Χαρακτηριστική είναι η διαμάχη περί επιστημονικότητας της ψυχανάλυσης. Βλέπε σχετικά: Μαρκίδης (1984) και Τζαβάρας (1982).

μίας και ιδιαιτερότητας ενός κλάδου, εδώ τα δάνεια από άλλους κλάδους πρέπει να είναι σαφή και κατονομασμένα. Τέλος, στους μητρικούς κλάδους έχει την πλήρη έκφασή της η διαμάχη περί καλύτερης ή καθαρότερης επιστήμης, ή ακόμη και η δυνατότητα επικυριαρχίας ενός επιστημονικού «παραδείγματος» εφ' όλων των άλλων. Πρόκειται τελικά, για την αγωνία, που αναφέραμε εισαγωγικά, περί επιστημονικής ταυτότητας και αυτονομίας του γνωστικού αντικειμένου. Τα ερωτήματα αυτά όμως, τονίζουμε και πάλι, αφορούν αποκλειστικά τους μητρικούς κλάδους των Επιστημών.

Οι όροι λειτουργίας ενός κλάδου, ο οποίος έχει υποχρέωση και στόχο τις εφαρμογές, διαφέρουν ριζικά από τους αντίστοιχους των βασικών κλάδων. Η απαίτηση μίας καθαρότητας των νοημάτων και των δανείων, θα αποτελούσε εδώ πηγή μείζονος δυσλειτουργίας. Οι εφαρμοσμένοι κλάδοι των διαφόρων επιστημών, έχουν και δυνατότητα και υποχρέωση πολλαπλών δανείων, έστω και πρόσκαιρων ή συγκυριακών, κάτι που τους οδηγεί στη δυνατόν καλύτερη πρακτική αποτελεσματικότητά τους, με προφανές κόστος τη θεωρητική τους σαφήνεια. Έτσι, οι «θεωρίες» των εφαρμοσμένων κλάδων των επιστημών, υπακούουν κατά κανόνα στις αναγκαιότητες της συγκυρίας και όχι σε «καθαρά» επιστημολογικά κριτήρια. Οι δε επιστήμονες της «εφαρμογής»,

είτε είναι ερευνητές είτε είναι εφαρμοστές, ακολουθούν κατ' ανάγκην και σχεδόν χωρίς κριτική διάθεση τα επικρατούντα επιστημονικά παραδείγματα και εγγράφονται εύκολα στα ιδεολογικά πρότυπα του επαγγέλματός τους, δηλαδή άγονται και φέρονται από μία δίκην αυθόρμητης, υποβόσκουσας και υποσυνείδητης επιστημολογίας και επιστημονικής σκέψης η οποία μερικές φορές καλύπτεται πίσω από ένα καλοπροαίρετο εκλεκτικισμό⁴.

Οι πιο πάνω γενικές παραδοχές του ταξινομικού προτύπου, που παρουσιάζουμε, οδηγούν σε ένα πρώτο σαφές συμπέρασμα σχετικά με τις σχέσεις της ψυχιατρικής με την ψυχολογία: ένας μητρικός κλάδος — η ψυχολογία — δεν συγκρούεται με έναν εφαρμοσμένο κλάδο — την ψυχιατρική — επειδή έχουν και δομικά διαφορετικό ρόλο στα πλαίσια της επιστημονικής γνώσης και υπακούουν σε διαφορετικές επιστημολογικές προδιαγραφές. Τις μόνες σχέσεις που έχουν η ψυχολογία με την ψυχιατρική, είναι σχέσεις λογικής αλληλουχίας και σχέσεις εξάρτησης, στο μέτρο τουλάχιστον των δανείων που κάνει η ψυχιατρική από τις ψυχολογικές θεωρίες⁵.

Είναι όμως η ψυχολογία αυτονόητα ο μητρικός κλάδος των Επιστημών του Ανθρώπου; Είναι μια και μόνη, με δική της μεθοδολογία και αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο; Φυσικά δεν μπορεί να δοθεί μία ενιαία απάντηση σε αυτή την

⁴ Η δυσκολία θεωρητικής καθαρότητας δε φαίνεται να είναι μελλον μέλημα εφαρμοσμένων κλάδων, όπως π.χ. οι μηχανικοί, αλλά φαίνεται πως είναι άκανθα στην ιδεολογική ταυτότητα π.χ. των γιατρών. Το ότι η ιατρική είναι ένας πολυ-συλλεκτικός εφαρμοσμένος στον Άνθρωπο κλάδος της βιολογίας και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί παρά να διαθέτει μεταβαλλόμενες και συγκυριακές θεωρητικές προτάσεις, δεν μειώνει σε τίποτε την αξία της. Εδώ όμως το *label* Επιστήμη έχει αξία κοινωνικής αίγλης και επαγγελματικής υπεραξίας. Ακραία κριτική για τη στάση αυτή των γιατρών βρούσαμε στο Ivan Illich: *Nemesis Medicae* (Seuil, 1975)

⁵ Η σχεδόν κοινωνικά αποστειρωμένη άποψη περί ύπαρξης αγνών θεωρητικών κλάδων και αμυγών εφαρμοσμένων κλάδων των επιστημών, μπορεί να βρούσει μία εν δυνάμει εφαρμογή σε κάποια γνωστικά αντικείμενα όπως η φυσική ή η χημεία, αλλά αποκλείεται να εφαρμοστεί στις επιστήμες του Ανθρώπου. Θυμίζω και πάλι τον πυρηνικό προβληματισμό περί υποκειμένου και αντικειμένου της γνώσης ή περί επιστημολογίας της γνώσης και του γνωρίζοντος υποκειμένου. Βλέπε σχετικά Τζαβάρας (υπό εκτύπωση)

ερώτηση και μάλιστα στα πλαίσια αυτής της βραχείας παρουσίας. Μπορούμε όμως να δεχτούμε ότι η εγκαθίδρυση της Επιστημονικής ψυχολογίας το 19ο αιώνα, έγινε σύμφωνα με τα κριτήρια του Bachelard, δηλαδή ότι και επαναπροσδιορισμός προγενέστερων «ψυχολογικών» εννοιών έγινε και προσπάθεια αντιμετώπισης των επιστημολογικών εμποδίων υπήρξε και, τέλος, ένα γνωστικό αντικείμενο ορίστηκε. Η διαμάχη παραμένει όμως ανοικτή. Όπως χαρακτηριστικά λέει ο Brett (1965, σελ. 751) «...Εάν ο 19ος χαρακτηρίστηκε από την αυτογνωσία και την ενηλικίωση της ψυχολογίας, οι αρχές του 20ού αιώνα χαρακτηρίστηκαν από φωνακλάδικους τσακωμούς σχετικά με τον ορθό δρόμο που θα έπρεπε να πάρει η νεαρά αλλά ενήλικος πιά επιστήμη. Αυτή η βαβούρα ονομάζεται συνήθως περίοδος της ανάπτυξης των σχολών στην ψυχολογία. Σχετικά δε με τη φύση της ψυχολογίας, η διαμάχη σχηματικά περιστρεφόταν γύρω από το εάν πρόκειται για μια «ιδεογραφική» ή «νομοθετική» διερεύνηση ή πάλι για μια «περιγραφική» ή μία «επεξηγηματική» διεργασία. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα που τίθεται στην ψυχολογία, το οποίο σε τελική ανάλυση το μοιράζεται εξ ίσου με τη βιολογία και την κοινωνιολογία, είναι η δυνατότητα ύπαρξης θεωρητικής ψυχολογίας (και βιολογίας και κοινωνιολογίας), όπως υπάρχει θεωρητική φυσική. Η απάντηση είναι μάλλον αρνητική, χωρίς όμως αυτό να δηλώνει ότι και η ερώτηση είναι σωστή. Με άλλα λόγια, η τυχόν αδυναμία σύλληψης μιας θεωρητικής ψυχολογίας ούτε της αφαιρεί το χαρακτήρα του κλάδου-μήτρα ούτε την καθιστά υπο-

δεέστερο επιστημονικό κλάδο από άλλους πιο θεωρητικούς ή μεθοδολογικά πύο «σκληρούς»⁶.

Η πρώτη συνάντηση της ψυχολογίας με την ψυχιατρική, όχι πλέον με όρους θεωρητικής εξάρτησης και λογικής αλληλουχίας, αλλά με σαφείς όρους σύγκρουσης, παράγεται ουσιαστικά (αλλά και ιστορικά), όταν η ψυχολογία με τους εφηρμοσμένους κλάδους της εισβάλλει στο επαγγελματικό πεδίο της ψυχιατρικής. Η ψυχιατρική, ως κατ' αρχήν κλάδος/ειδικότητα της ιατρικής, μοιράζεται μαζί της μια επαγγελματική αποκλειστικότητα: τη νομικά και θεσμικά κατοχυρωμένη αποκλειστικότητα να κάνει πράξεις ίασης και θεραπείας και μάλιστα επ' αμοιβή. Η γέννηση της επονομαζόμενης «κλινικής» ψυχολογίας, με όποιες αποχρώσεις και να της έδωσαν οι διάφορες Σχολές και εποχές, άνοιξε ένα σημαντικό πεδίο αντιπαλότητας μεταξύ των δύο εφηρμοσμένων κλάδων της ιατρικής και της ψυχολογίας. Αξίζει μόνο να σημειωθεί, όπως συνάγεται από τη σειρά των μελετών της Paichele σχετικά με την επαγγελματοποίηση της ψυχολογικής γνώσης στις ΗΠΑ, (1887-1929), ότι ο αρχικός στόχος αυτής της επαγγελματοποίησης δεν υπήρξε ποσώς η αντιπαλότητα με τους ιατρικούς κλάδους και τους χώρους της ψυχιατρικής δραστηριότητας. Αντίθετα, η κλινική ψυχολογία, αφού κατέκτησε μία αυτόνομη θέση στην πανεπιστημιακή διδασκαλία, ασχολήθηκε με προβλήματα που δεν απασχολούσαν μέχρι τότε την ψυχιατρική: παιδεία, στρατός, βιομηχανία και διαφήμιση. Το πρόβλημα οξύνθηκε όταν η κλινική ψυχολογία άρχισε να κυριολεκτεί και να ασχολείται και με την

⁶ Το πρόβλημα των «θεωρητικών κλάδων» έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τον Piaget και τη Σχολή του, (Piaget, 1967), στις σελ. 779-923 για τη βιολογία και 925-1146 για τις επιστήμες του Ανθρώπου. Ο ίδιος ο Piaget φαίνεται να έχει λύσει το πρόβλημα, θεωρώντας τον εαυτό του επιστημολόγο και την «ψυχολογία» το υπό-προϊόν της επιστημολογίας του, έτσι όπως το αναφέρει στο πρόλογο της *Psychologie* (1987)

ψυχοπαθολογία, προτείνοντας διαγνώσεις και θεραπείες, όπως θα δούμε λίγο πιο κάτω⁷.

Να τονιστεί εδώ ότι ενώ η μείζων αυτή σύγκρουση μεταξύ ψυχολογίας και ψυχιατρικής, διευθετείται το δυνατόν καλύτερα, ανάλογα με τα ιστορικά και κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα μιας κοινωνίας – στην όποια περίπτωση πάντως προς όφελος της ψυχιατρικής – προκύπτουν και δύο πρόσθετες πηγές σύγκρουσης: (α) Οι ψυχολογικές θεωρίες καταργούν ή και ακυρώνουν, με ανάδρομο τρόπο, μέρος ή και σύνολα ολόκληρα από τις ιατρικές προκειμένες της ψυχιατρικής. Κλασσικό παράδειγμα εν προκειμένω είναι ο επαναπροσδιορισμός των ιατρικών εννοιών *φυσιολογικό-παθολογικό* και *κανονικό-μη κανονικό* από τη θεωρία περί ψυχισμού της ψυχανάλυσης. (β) Μία πρόσθετη πηγή σύγκρουσης δημιουργείται από αυτό που μπορούμε να ονομάσουμε *καταμερισμό της εργασίας* μεταξύ ψυχολόγων και ψυχιάτρων στο χώρο της ψυχικής υγείας και νόσου. Εάν το πρωτεύων και η εξ αυτού απορρέουσα εξουσία, προέρχεται από τη δυνατότητα παραγωγής καινούργιας γνώσης και εφαρμογής νέας ψυχο-τεχνολογίας, τότε την πραγματική ισχύ τη διασθέτει ο κλάδος που ασχολείται περισσότερο ερευνητικά με το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο. Τα στατιστικά δεδομένα που παραθέτει ο Maher (1986) για την απασχόληση των γιατρών (M.D.) και των ψυχολόγων (Ph.D.) στις ιατρικές σχολές των ΗΠΑ, και μάλιστα στα ψυχιατρικά τμήματα, είναι εύγλωττα: δεν έχουν καμιά ε-

ρευνητική δραστηριότητα το 47.9 % των πρώτων και το 16.2 % των δεύτερων. Αντίστοιχα, ασχολούνται αποκλειστικά με την έρευνα 3.1% των γιατρών και 13,5 % των ψυχολόγων. Σημαντικά λοιπόν, και αυτό για την σύγχρονη διάρθρωση της παραγωγής καινούργιας γνώσης στις ΗΠΑ τουλάχιστον, οι ψυχολόγοι υπερτερούν σαφώς των γιατρών. Αυτό βέβαια δεν πρέπει να μας κάνει να ξεχάσουμε πως η ενδυνάμει σύγκρουση διαμεσολαβείται από την πανίσχυρη A.M.A., που είναι ισχυρότερο *lobby* από την γνωστή A.P.A., και έτσι μπορεί να ελέγχει περισσότερο κέντρα εξουσίας.

Ενώ μέχρι τώρα διερευνήσαμε τις σχέσεις ψυχολογίας και ψυχιατρικής με επιστημολογικά και κοινωνιολογικά εργαλεία, και αναδείξαμε τις σχέσεις εξάρτησης αλλά και σύγκρουσης μεταξύ τους, μας υπολείπεται η μελέτη της ιστορικής διάστασης του προβλήματος. Για τη μεν ψυχολογία, η ιστορική συνέχεια με τις προηγούμενες θεωρήσεις περί ψυχής, κατ' ανάγκη διακόπτεται με την εγκαθίδρυση της Επιστημονικής ψυχολογίας, έτσι όπως το ορίσαμε στη παράγραφο πιο πάνω και σύμφωνα με τα κριτήρια του Bachelard (1975), με αποτέλεσμα κάθε ιστορία ψυχολογίας να τέμνεται υποχρεωτικά σε πριν και σε μετά την επιστημολογική τομή του 19ου αιώνα. Για την ψυχιατρική δε, ο εφηρμοσμένος χαρακτήρας της και, κατά προέκταση, η χαλαρή επιστημολογική της υπόσταση, την εκθέτει στην παγίδα του κλασσικού ιδεολογήματος, το οποίο επιβάλλει μία ψευδή συνέχεια ενός φαινομένου στη μεγάλη ιστορική

⁷ H. Paichelet αναφέρει τον αφορισμό του Goode (1960): *«no occupation becomes a profession without a struggle. Just as no speciality develops inside a profession without a struggle»*. Φυσικά, δεν μπορούμε παρά να συμφωνήσουμε με αυτή την διαπίστωση των κοινωνιολόγων και να θεωρήσουμε ως ένα θετικό κοινωνικό φαινόμενο τις συγκρούσεις μεταξύ επαγγελματικών κλάδων και ειδικοτήτων. Το ζήτημα είναι η διαχείριση των όρων μεταξύ διαμάχης ιδεών και αντιπαλότητας ατόμων ή ομάδων. Μια καλή οικονομολογία και ψυχιατρική καθώς και οι συχνά τραγελαφικές συζητήσεις για το ποιός είναι ή δεν είναι ψυχολόγος.

διάρκεια, ανεξάρτητα από τη φύση του και τις ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες μελετάται. Η ψυχιατρική δεν διατρέχει τους αιώνες επειδή η ανθρωπότητα ενασχολείται από πάντα με την τρέλλα. Άλλο πράγμα η απασχόληση με τον τρελλό και άλλο η συγκεκριμένη προσπάθεια κατανόησης της ψυχικής νόσου και η νοσογραφία της.

Η ψυχιατρο-κεντρική (ιατρο-κεντρική) θεώρηση της τρέλλας ταυτίζει την ενασχόληση με τον τρελλό με την ψυχιατρική και έτσι της αποδίδει το μέγιστο ιστορικό βάθος και κατά συνέ-

πεια την πρωτοκαθεδρία ως προς την ψυχολογία, τουλάχιστον στα ζητήματα του κοινού τους ενδιαφέροντος. Αυτό εικονογραφείται σαφώς από την ψευδή ιστορική συνέχεια, που παράγει η ανάγνωση της ιστορίας της ψυχιατρικής από τους Alexander και Selesnick «1965», και που φαίνεται σχηματικά στο αριστερό μέρος του πίνακα. Ήδη, στο κλασσικό ψυχιατρικό εγχειρίδιο των Ey, Bernard και Brisset (1967), διαφορίζεται καθαρά η χρονική στιγμή αναγνώρισης της ψυχικής νόσου από τη θεσμοθέτηση της ψυχιατρικής, ως

ΠΙΝΑΚΑΣ

Alexander Selesnick [1965]	Collée Quétel [1987]	{ Swain } [1977]
1. Αρχαίοι		
2. Κλασσικοί	1. Βάσεις νοσολογίας Αρχαιότητα	
3. Μεσαίωνας	2. Συνέχεια ιατρικού status Μεσαίωνας	
4. Αναγέννηση	3. Οι “μωροί”	1760= <i>psychologue</i> 1795= <i>psychologique</i>
5. Διαφωτισμός	4. “Εφεύρεση” της Ψυχιατρικής	1802= <i>psychiatre</i> 1808= <i>psychiaterie</i> 1808= <i>psychique</i> 1829= <i>psychisme</i>
6. Ρομαντικοί		
7. Σύγχρονοι	5. Οι βεβαιότητες	1846= <i>psychiatrie</i>
8. Φροϋδικοί		
9. Πρόσφατοι	6. Οι αμφιβολίες	

ιατρικής ειδικότητας. Μετά από μία περίοδο έντονης ιστορικής και επιστημολογικής αναζήτησης περί την ψυχολογία και την ψυχιατρική, καταλήγουμε και πάλι σχηματικά, στην πρόσφατη ταξινόμηση των Collée και Quéтел (1987), όπως καταγράφεται στο μέσο του πίνακα. Έτσι, και με τη βοήθεια της χρονολογίας εισαγωγής των σχετικών όρων στη Γαλλική γλώσσα, όπως την καταγράφει η Swain (1977), μπορούμε να καταλήξουμε στο γεγονός πως η ψυχιατρική είναι εξίσου «νεαρή» με την ψυχολογία. Η ιστορική λοιπόν θεώρηση δεν ανατρέπει ποσώς την αρχική μας θέση σχετικά με τη φύση

των σχέσεων, που έχουν οι δύο κλάδοι⁸.

Η ψυχολογία και η ψυχιατρική διατηρούν σχέσεις λογικής αλληλουχίας και θεωρητικής εξάρτησης της δεύτερης από την πρώτη, οι οποίες όμως μετατρέπονται σε σχέσεις σύγκρουσης στα πεδία της πρακτικής. Παραμένει βέβαια ανοικτό το ζήτημα της δόμησης μιας επαρκούς και αυτόνομης επιστημολογίας των Επιστημών του ανθρώπου γενικά και της ψυχολογίας επιμέρους, στη δόμηση της οποίας καλούνται να συμμετέχουν όλοι οι ειδικοί, ψυχολόγοι ή ψυχίατροι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Alexander F.G. and Selesnick S.T. *The History of Psychiatry*. New York, Harper & Row, 1966.

Αμπατζόγλου Γ. *Ψυχιατρική και Ιατρική*. Αθήνα, Οδυσσεάς - Τρίαψις Λόγος 2, 1991.

Bachelard G. *La Formation de l'Esprit Scientifique*. Paris, J. Vrin, 1975.

Brett's *History of psychology* (1962). Edited and abridged by R.S. Peters. Cambridge, The M.I.T. Press, 1967.

Chorover S.L. *From genesis to genocide*. Cambridge. The M.I.T. Press, 1979.

Collée M. et Quéтел C. *Histoire des maladies*

mentales. Paris, P.U.F. 1987.

Ey H., Bernard P. et Brisset Ch. *Manuel de psychiatrie*. 3eme edition. Paris, Masson, 1967.

Fuller Torrey E. *The death of psychiatry. Pennsylvania, Chilton Book Co., 1974*.

Ingleby D. (Ed.) *Critical psychiatry*. Middlesex, Penguin Books, 1981.

Καράβατος Θ. *Τα πρώτα βήματα της Ψυχολογίας στην Ελλάδα*. Αθήνα, Οδυσσεάς - Τρίαψις Λόγος 4, 1991.

Lecourt D. *L'epistemologie historique de Gaston Bachelard*. Paris, J. Vrin, 1972.

⁸ Έγινε πρόσφατα αρχή αναγνώρισης αντιστοίχων ιστορικών γεγονότων και στην Ελλάδα με τα βιβλία του Πλουμπίδη (1989) και του Καράβατου (1991). Θα πρέπει να τονισθεί ότι υπάρχει μεγάλη κινητικότητα και διαμάχες και στο πλαίσιο της ψυχολογίας και στις ψυχιατρικές θεωρήσεις και πρακτικές. Πέρα από τις κλασσικές αντι-ψυχιατρικές απόψεις και την κριτική ψυχιατρική (βλ. Ingleby, 1981), οι «ανανεωτικές» για την ψυχιατρική ιατρικές φωνές πληθαίνουν (βλ. Fuller Torrey, 1974 και Αμπατζόγλου, 1991). Τέλος, οι κριτικές απέναντι στην ψυχολογία και τις πρακτικές της είναι άφθονες (βλ. Chorover, 1979)

Maher B. Psychology and psychiatry: The road to the 21th century. *Psychiatry and its related disciplines the next 25 Years*. W.P.A., 1986.

Μαρκίδης Μ. Το φάντασμα της αιτίας. Στο *Ψυχανάλυση και Ελλάδα*. Αθήνα, Εταιρεία Σπουδών, 1984.

Paicheler G. La professionnalisation du savoir psychologique aux Etats Unis (1887-1929). In *Proceedings of the Fourth Meeting of CHEIRON*. Leiden, 1987.

Piaget J. (sous la direction). *Logique et connaissance scientifique*. Paris, Gallimard, 1967.

Piaget J., Mounoud P. et Broncart J.P. (sous la direction). *Psychologie*. Paris, Gallimard, 1987.

Πλουμπίδης Δ. *Ιστορία της ψυχιατρικής στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη, Σύγχρονα Θέματα – Τρίαψις Λόγος 1, 1989.

Swain G. *Le sujet de la folie*. Toulouse, Privat, 1977.

Τζαβάρας Θ. Σχέδιο για μια επιστημολογία της ψυχανάλυσεως. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 1982, 44-47, 65-73.

Υπό έκδοση

Τζαβάρας Θ. «Είναι η Ψυχανάλυση θεωρία γνώσης;» Στο συλλογικό τόμο *Διεπιστημολογικότητα*, Αθήνα, Παπαζήσης.

Υπό δημοσίευση

Παπαγούνος Γ. Περί σταθερών αντικειμένων της επιστήμης. *Φιλοσοφικές Αναλύσεις*.